

การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1

Participatory Academic Administration of Small School Administrators under
Office of Pathum Thani Primary Educational Service Area 1

สุพนิดา ทับทิมใส* พระครูกิตติญาณวิสิฐ* ระวิง เรืองสังข์*

SuphanidaTubtimsai* Phrakhrukittiyawisit* Rawing Ruangsanka*

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*

Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University *

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานีเขต 1 2) เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 และ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 เป็นการวิจัยแบบผสมผสานคือ 1) การวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารและครูในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานีเขต 1 ผู้บริหารและครู จำนวน 144 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติคือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพปัจจุบันการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับสภาพปัญหาจากมาก ไปหาน้อย ได้แก่ 1) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้คือจัดทำแผนกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละรายวิชา 2) การประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษาคือจัดทำรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปีและ 3) การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้คือโรงเรียนสนับสนุนให้ใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอก

2. แนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 มี 4 แนวทาง ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลตามองค์ประกอบงานวิชาการ 8 ด้าน คือ 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การวัดผลและการประเมินผล 4) การประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา 5) การพัฒนาและใช้สื่อและเทคโนโลยี 6) การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ 7) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และ 8) การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ

3. แนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 มี 4 แนวทาง ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลซึ่งทั้ง 4 ด้านนำไปขับเคลื่อนองค์ประกอบของการบริหารวิชาการ 8 ด้านโดยบูรณาการกับหลักพรหม

วิหาร 4 ได้แก่ 1) เมตตาคือความรักใคร่ปรารถนาดี 2) กรุณาคือความสงสารคิดช่วยเหลือให้พ้นทุกข์ 3) มุทิตาคือความยินดีเมื่อผู้อื่นมีสุข และ 4) อุเบกขาคือความวางใจเป็นกลาง

คำสำคัญ : การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม.

Abstract

The objectives of this research are: 1) to study the current state of participatory academic administration of small school administrators under Office of Pathum Thani Primary Educational Service Area 1, 2) to study guidelines of participatory academic administration of small school administrators under Office of Pathum Thani Primary Educational Service Area 1, and 3) to propose the guidelines of participatory academic administration of small school administrators under Office of Pathum Thani Primary Educational Service Area 1. The mixed research methodology was used in the study. The quantitative data were collected by questionnaires from 144 samples in small schools under Office of Pathum Thani Primary Educational Service Area 1 and analyzed by percentage, frequency, mean and standard deviation. The qualitative data were collected by interviews with 5 key-informants and then analyzed by content analysis.

The research results were found that:

1. The current state of participatory academic administration of small school administrators under Office of Pathum Thani Primary Educational Service Area 1 was at a high level overall. In details with descending order, the highest level was on learning process by setting an activity plan in each subject, internal education quality and standard assurance by making an annual report, and developing and promoting in-school and outside-school learning resources.

2. The guidelines of participatory academic administration of small school administrators under Office of Pathum Thani Primary Educational Service Area 1 in 4 areas were as follows; 1) decision making participation, 2) operating participation, 3) achievement participation, and 4) evaluation participation in 8 academic components. They are 1) Curriculum development, 2) Learning process development, 3) Measurement and evaluation, 4) Internal education quality and standard assessment, 5) Media and technology development, 6) Learning resource development and promotion, 7) Research for educational quality development, and 8) Supporting community for academic strength.

3. The guidelines of participatory academic administration of small school administrators under Office of Pathum Thani Primary Educational Service Area 1 in 4 areas were; 1) Participation in decision making, 2) Participation in operating, 3) Participation in achievement, and 4) Participation in evaluation. These four areas were integrated with the 4 principles of Brahmavihara Dhamma; Loving-kindness, Compassion, Sympathetic joy and Equanimity, in order to mobilize the eight components of academic administration.

Keywords : Participatory Academic.

บทนำ

การบริหารงานวิชาการเป็นศาสตร์และศิลป์ในการจัดการศึกษาที่อาศัยหลักการกระบวนการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์เป้าหมายที่ต้องการ งานวิชาการเป็นงานที่รวมภารกิจหลักของหน่วยงานหรือสถานศึกษาที่บ่งบอกถึงปรัชญา จุดมุ่งหมายในการปฏิบัติงาน เพื่อให้ผู้รับบริการซึ่งได้แก่นักเรียนหรือบุคคลในชุมชนได้รับการพัฒนาตนเองด้านความรู้ เจตคติ และทักษะ ในศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษาโดยเฉพาะ งานวิชาการจึงเกี่ยวข้องกับหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร กระบวนการถ่ายทอดความรู้ไปยังกลุ่มเป้าหมายหรือผู้เรียน การจัดสื่อและเทคโนโลยีการศึกษา การวัดผลและประเมินผล การประกันคุณภาพรวมถึงการจัดบรรยากาศเพื่อประโยชน์ทางวิชาการ เป็นต้น ผู้บริหารสถานศึกษาและครูต้องร่วมกันเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนรู้เสียใหม่ เริ่มจากเปิดโลกทัศน์ หมั่นเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของโลกและสังคม ที่สำคัญโรงเรียนและครูต้องอย่ายึดติดกับวิธีการสอน และมุ่งเปิดโอกาสให้นักเรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ให้กับตัวเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด” คุณสงกรานต์ผากทั้งท้าย ด้วยความเชื่อมั่นว่า “ครู” คือพลังสำคัญในการสร้างคนรุ่นใหม่ที่ยึดด้วยศักยภาพและทักษะแห่งอนาคต เพื่อขับเคลื่อนไทยสู่ยุค 4.0 ได้อย่างแท้จริง ซึ่งการจะบรรลุผลสำเร็จได้ต้องได้รับการมีส่วนร่วมของบุคลากรของสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดดังนี้ การบริหารงานวิชาการเป็นงานหนึ่งในหลาย ๆ งานในหน่วยงานหรือสถานศึกษา ซึ่งนักการศึกษาให้ความหมายไว้นานาทัศนะ เห็นว่าการบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษาที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการสอนให้เกิดผลดีแก่นักเรียน และมีประสิทธิภาพสูงสุด กล่าวถึงการบริหารงานวิชาการว่าเป็นการบริหารกิจกรรมทุกชนิดที่เกี่ยวกับการพัฒนาปรับปรุงการเรียนการสอนให้ได้ผลดี และมีประสิทธิภาพสูงสุด การบริหารงานวิชาการมองในแง่ของกระบวนการ หมายถึง กระบวนการบริหารกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดหลักการจัดการศึกษา ไว้ 3 ประการ โดยเน้นการศึกษาตลอดชีวิตให้สังคมมีส่วนร่วมจัดการศึกษา พร้อมทั้งพัฒนากระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยยึดหลักความมีเอกภาพในการกำหนดนโยบาย เน้นการศึกษาตลอดชีวิต เน้นการกระจายอำนาจ ประกันคุณภาพการศึกษา ส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพ โดยเน้นการมีส่วนร่วมตามมาตรา 8 ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มาตรา 9 การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน มาตรา 58 ให้อุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา และสถาบันสังคมอื่นระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยเป็นผู้จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา บริจาคทรัพย์สินและทรัพยากรอื่นให้แก่สถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 12) ดังนั้น การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานศึกษาเป็นสิ่งสำคัญของสถานศึกษาในการพัฒนาสถานศึกษาโดยการเปิดโอกาสให้ครูหรือบุคลากรที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานศึกษาตามกระบวนการในการบริหารทั้ง 4 ด้าน โดยยึดหลักที่ว่า ทุกคนทุกฝ่ายต้องเรียนรู้ รับรู้ร่วมกันการดำเนินงานทั้งองค์กรมิใช่เพียงผู้เดียวเท่านั้น

การมีส่วนร่วมคือการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เข้ามาร่วมดำเนินกิจกรรม ตั้งแต่การศึกษาปัญหา การวางแผนดำเนินการ การตัดสินใจ การแก้ไขปัญหาและการประเมินร่วมกัน เพื่อขับเคลื่อนให้กิจกรรมนั้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมคือ การร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบ ร่วมรับผิดชอบ การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมจึงเป็นการเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีบทบาทในการช่วยกันจัดการศึกษา

นับตั้งแต่การแสดงความคิดเห็น การวางแผน การดำเนินการและการแก้ปัญหา ตลอดจนการควบคุม กำกับ ติดตามและประเมินผล เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งสามารถทำได้ ทั้งทางตรง คือ ร่วมเป็นคณะทำงาน และทางอ้อม คือ ร่วมวางแผนทาง นโยบาย (ธนสาร บัลลังภ์มา, 2552, หน้า 10)

แต่เนื่องจากสภาพปัจจุบันได้พบปัญหาในการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 เช่น การที่ผู้บริหารไม่กระจายอำนาจ ในการให้ ครู ชุมชน ประชาชน ผู้ปกครองและคณะกรรมการสถานศึกษา เข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการ การศึกษาในโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการกำหนดหลักสูตรสถานศึกษา การกำหนดมาตรฐานการศึกษา ขาดการ ประสานงาน การร่วมกิจกรรมของโรงเรียนและชุมชน รวมไปถึงการสร้างระบบประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่ง ไม่ได้เป็นไปตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดเอาไว้ นำมาซึ่งความขัดแย้งใน โรงเรียน ความขัดแย้งระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ผู้ปกครองไม่เข้าใจความเคลื่อนไหวและการปรับเปลี่ยนนโยบาย ของรัฐ การมีทัศนคติที่ไม่ดีเป็นตัวนำซึ่งระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน (อภิชาติ ศรีสารคาม , 2554, หน้า 4) ส่งผลให้การจัดการศึกษาเป็นไปโดยไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

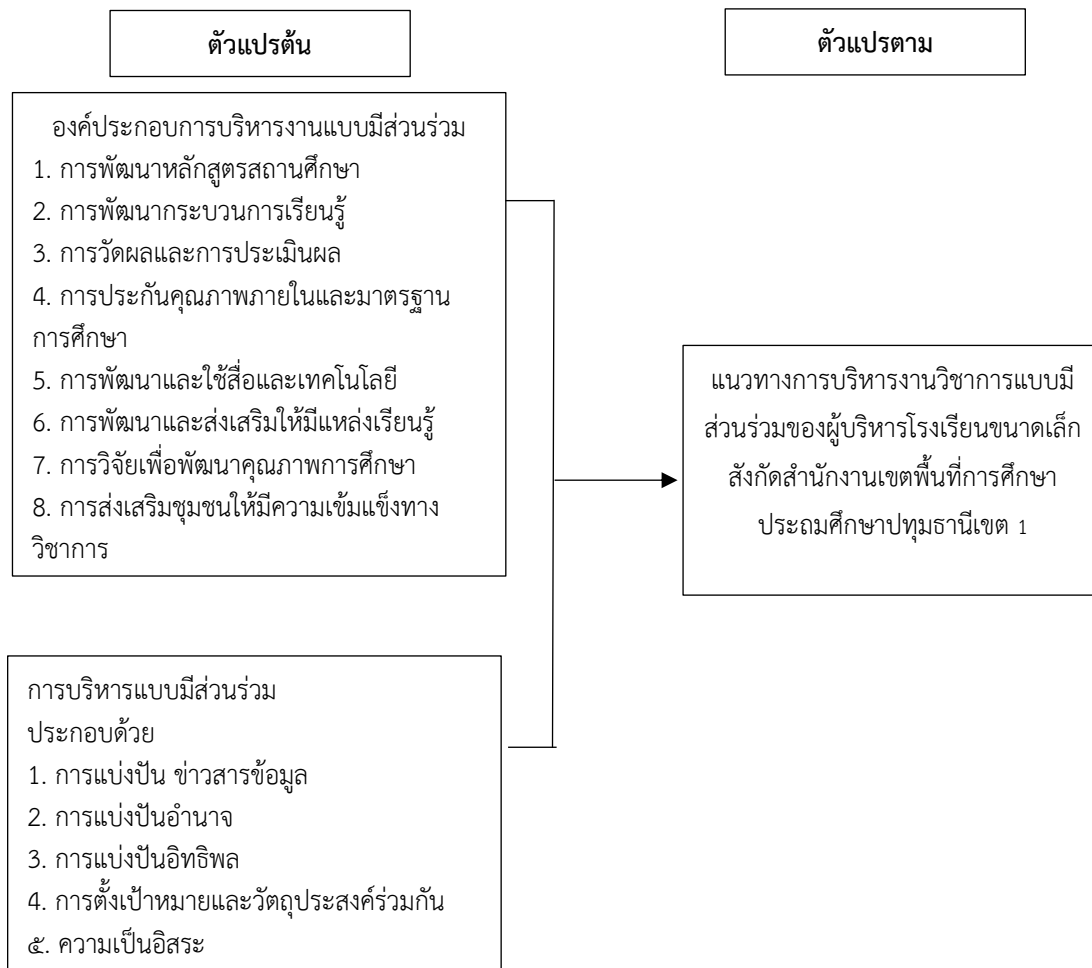
การบริหารแบบมีส่วนร่วมหรือการมีส่วนร่วมในการบริหารนับว่าเป็นวิทยาการสมัยใหม่ ในการบริหารจัดการอีกแนวทางหนึ่งซึ่งนอกจากผู้บริหารจะมีบทบาทสำคัญในองค์กรแล้ว สมาชิกหรือบุคคลในองค์กรก็เป็น ส่วนหนึ่งที่ทำให้องค์กรก้าวหน้าไปด้วยดี การบริหารแบบมีส่วนร่วมได้ถูกนำไปใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพของ องค์กรไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ หรือเอกชน โดยมุ่งที่จะสร้างความร่วมมือร่วมใจเพื่อให้งานสำเร็จ การให้ บุคคลได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ การปฏิบัติงาน การประเมินผลงาน ล้วนเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับองค์กร ถ้าหากการปฏิบัติงานนั้นมีความไม่เข้าใจกันหรือเกิดความรู้สึกว่า ตนเอง ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ และไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานขององค์กรแล้ว การบริหารงานของ องค์กรก็จะบรรลุผลสำเร็จได้โดยยาก

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ว่าเป็นอย่างไร และมีแนวทางการบริหาร อยางไร เพื่อเสนอแนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาปทุมธานีเขต 1
2. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานีเขต 1
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานีเขต 1

กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Methodology Research) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจาก เอกสาร ตำรา ข้อมูล สถิติ รายงานการวิจัย รายงานของหน่วยงานต่าง ๆ บทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) อย่างเป็นทางการ โดยมีขั้นตอน 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม มี 2 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ศึกษาเอกสาร และ 2) การแจกแบบสอบถาม

1. การศึกษาเอกสารเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิธีดำเนินการวิจัย : ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับความหมายการบริหารแบบมีส่วนร่วม, ศึกษาข้อมูลประชากร/กลุ่มตัวอย่าง

แหล่งข้อมูล : จากหนังสือ/ตำรา, website และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- เครื่องมือ : แบบศึกษาเอกสาร (Document Study)
 การวิเคราะห์ : การหาความถี่ของข้อมูล, การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)
 ผลลัพธ์ที่ได้ : ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการมีส่วนร่วมของผู้บริหาร, กรอบแนวคิดงานวิจัย

2. ศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 จากการแจกแบบสอบถาม และนำมาวิเคราะห์ ดังนี้

- วิธีดำเนินการวิจัย : สภาพการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม
 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนัก
 เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1

- แหล่งข้อมูล : ผู้บริหารและครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 144 คน
 เครื่องมือ : แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารแบบมีส่วนร่วม

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาจากการสัมภาษณ์

- วิธีดำเนินการวิจัย : สัมภาษณ์แนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม
 แหล่งข้อมูล : ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ จำนวน 5 คน
 เครื่องมือ : แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง
 การวิเคราะห์ : การหาความถี่ของข้อมูล, การวิเคราะห์เนื้อหา
 ผลลัพธ์ที่ได้ : ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม
 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระถมศึกษา
 ปทุมธานี เขต 1

ขั้นตอนที่ 3 เสนอแนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม

- วิธีดำเนินการวิจัย : ปรับปรุงแก้ไขและนำเสนอแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วม
 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก
 สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1
 สัมภาษณ์มาปรับปรุง/แก้ไขและนำเสนอ

- แหล่งข้อมูล : อาจารย์ที่ปรึกษา
 เครื่องมือ : แบบศึกษาเอกสาร
 การวิเคราะห์ : การวิเคราะห์เนื้อหา
 ผลลัพธ์ที่ได้ : แนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก
 สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1

สรุปผลการวิจัย

1. สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 มีสภาพปัญหา ดังนี้

1.1 ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้แบบบูรณาการด้วยวิธีที่หลากหลายโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง จัดทำแผนกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละรายวิชา เข้าอบรมหรือพัฒนาการเรียนการสอน

1.2 การประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา จัดทำรายงานคุณภาพการศึกษา (Sar) ประจำปี จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา กำหนดมาตรฐานการศึกษาระดับสถานศึกษาและตัวชี้วัดของโรงเรียนในแต่ละด้าน

1.3 การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ โรงเรียนสนับสนุนให้ใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอก จัดกิจกรรมการเรียนการสอน สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการคัดเลือกครูผู้มีความรู้ด้านภูมิปัญญา และจัดให้มีแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน

2. การศึกษาและเสนอแนวทางการบริหารบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ด้านการพัฒนาหลักสูตร พบว่า

2.1 ครูต้องมีทักษะและมีการพัฒนาวิชาชีพ เพื่อเกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ ตามศักยภาพความเป็นครู อยู่เสมอ เมื่อได้รับมอบหมายด้านงานวิชาการครูต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง สภาพปัญหาหลักสูตรมีการปรับเปลี่ยนอยู่เรื่อย ๆ และครูผู้ที่ได้รับมอบหมายในการปรับปรุงหลักสูตรไม่นำมาขยายผลสู่การเรียนการสอน ครูในโรงเรียนขนาดเล็กมีจำนวนน้อย และมีครูไม่ครบชั้นเรียน ครูผู้สอนไม่ตรงตามเอก

2.2 ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ผู้บริหารต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ความสามารถของครูแต่ละคนมีความสามารถพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ หากผู้บริหารมอบหมายงานในหน้าที่ ตรงตามความสามารถของบุคลากรครู และเนื่องจากครูมีภาระงานมากทำให้ครูไม่สามารถเข้าร่วมดำเนินงาน และเข้าร่วมการตัดสินใจ จึงทำให้การตัดสินใจขึ้นอยู่กับผู้บริหารสถานศึกษา

2.3 ด้านการวัดผล และการประเมินผล ผู้บริหารควรให้ความเสมอภาคแก่ครูทุกคน มอบหมายงานเหมาะสมกับความสามารถและส่งเสริมให้โอกาสบุคลากรพัฒนาศักยภาพเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นนำความคิดเห็นของครูเพื่อไปประมวลผลในการพัฒนางานในองค์กรโดยไม่กีดกันความคิดเห็นของใคร

2.4 ด้านการประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา ครูและผู้บริหารช่วยระดมกระบวนการวางแผนการทํากิจกรรมหรือปฏิบัติการหลักอย่างเป็นระบบโดยมีการควบคุมคุณภาพตรวจสอบคุณภาพ จนทำให้เกิดความมั่นใจในมาตรฐานและมีผลลัพธ์ที่การศึกษากำหนด

2.5 ด้านการพัฒนา ใช้สื่อและเทคโนโลยี ครูมีการพัฒนาตน โดยการเข้าอบรม สัมมนา หรือ กิจกรรมโครงการ ร่วมกับชุมชนและท้องถิ่น การพัฒนาตนเองทางวิชาชีพคือการพัฒนาตนเองด้านความรู้เทคนิค การสอนที่หลากหลายในการใช้สื่อในการเรียนการสอนและแนวทางการให้ความร่วมมือประเมิณผลการพัฒนาของครู และครูต้องมีการพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลาเช่นการเข้าอบรมหาความรู้ใหม่ในด้านวิชาชีพของต้นมีข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ภายนอกโรงเรียนเพื่อนำมาพัฒนาตนเองนักเรียนและโรงเรียน

2.6 ด้านการพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งการเรียนรู้ ครูและผู้บริหารการศึกษาจัดให้มีการบริการ กิจกรรมที่หลากหลาย โดยมีการจัดขึ้นอย่างต่อเนื่องและหมุนเวียนไป มีการให้ความรู้ข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัย โดยใช้เทคโนโลยีคมนาคม และสารสนเทศ (ICT)

2.7 ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ปฏิบัติตนในหน้าที่การสอนอย่างเต็มความสามารถ เมื่อได้รับเป็นตัวแทนด้านงานวิชาการควรนำความรู้มาขยายผลต่อเนื่องเพื่อครูในองค์กรจะได้รับผลมาสู่การเรียน การสอนไปในแนวทางเดียวกันสภาพปัญหา ครูเมื่อได้มอบหมายงานด้านวิชาการหรือการไปเข้าร่วมการอบรม การพัฒนาหลักสูตรครูส่วนใหญ่จะไม่นำมาขยายผลให้เพื่อนครู

2.8. ด้านการส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ พัฒนาตนเองทางวิชาชีพคือการพัฒนาตนเองด้านความรู้เทคนิคการสอนที่หลากหลายในการใช้สื่อในการเรียนการสอนและแนวทางการให้ความร่วมมือประเมินผลการพัฒนาของครูครูต้องมีการพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลาและเผยแพร่สู่สาธารณะชน

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1” ผู้วิจัยอภิปรายผลได้ดังนี้

แนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1

1. ด้านการพัฒนาหลักสูตร มีแนวทางการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมดังนี้

1.1 ครูต้องมีทักษะและมีการพัฒนาวิชาชีพ เพื่อเกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ ตามศักยภาพความเป็นครู อยู่เสมอ สอดคล้องกับกมล ภูประเสริฐผู้ให้คำนิยามกล่าวว่างานหลักสูตรได้แก่การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางระดับประเทศการกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การจัด หน่วยการเรียนรู้

1.2 เมื่อได้รับมอบหมายด้านงานวิชาการครูต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

2. ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ มีแนวทางการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมดังนี้

2.1 ครูพัฒนาวิชาชีพ เพื่อเกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ ตามศักยภาพความเป็นครูอยู่เสมอ และมีความรู้ในหลักสูตรการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับ กมล ภูประเสริฐ ผู้ให้คำนิยามกล่าวว่าการจัดการเรียนการสอนเป็นการรวบรวม วิเคราะห์ และกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับหน่วยการเรียนรู้ที่กำหนดไว้โดยคำนึงถึงกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การกำหนด การเตรียมการ และการจัดหาสื่อการเรียนการสอน อุปกรณ์ เครื่องใช้ที่สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน การกหนดวิธีการประเมินผลการเรียนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้หรือรายวิชาการจัดแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้สอนแต่ละคน การควบคุมดูแลและส่งเสริมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้การร่วมกันหาที่เกิดขึ้นระหว่างการเรียนการสอน

2.2 นำความรู้มาขยายผลต่อเนื่อง ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมอบหมายงานให้เหมาะสมกับกระบวนการเรียนรู้

3. ด้านการวัดผล และการประเมินผล มีแนวทางการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมดังนี้

3.1 ให้ความเสมอภาคแก่ครูทุกคน มอบหมายงานเหมาะสมกับความสามารถและส่งเสริมให้โอกาสบุคลากรพัฒนาศักยภาพ

3.2 ประมวลผลในการพัฒนางานในองค์กรโดยไม่กีดกันความคิดเห็นของบุคคลนั้น ๆ สอดคล้องกับ กมล ภูประเสริฐ ผู้ให้คำนิยามกล่าวว่าการประเมินผลการเรียน ได้แก่การวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ของหน่วยการเรียนรู้รายวิชาและกิจกรรมการเรียนการสอน การกำหนดวิธีการและเครื่องมือที่จะต้องใช้ในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้อุปกรณ์ควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการประเมินผลการเรียนตามวิธีการและเครื่องมือที่ได้กำหนดไว้การจัดทำหลักฐานการศึกษาตามที่หน่วยงานต้นสังกัดกำหนดไว้การนำผลการประเมินไปใช้ในการแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนแต่ละคนอย่างสม่ำเสมอ การกำหนดรูปแบบระยะเวลาการรายงานผลการเรียนรู้อการรายงานผู้ปกครองระหว่างปีและการรายงานผลของสถานศึกษาต่อสาธารณะและหน่วยงานต้นสังกัด

4. ด้านการประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา มีแนวทางการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม ดังนี้

4.1 มีการวางแผนการทำกิจกรรมหรือปฏิบัติการหลักอย่างเป็นระบบโดยมีการควบคุมคุณภาพ ตรวจสอบคุณภาพสอดคล้องกับ กมล ภูประเสริฐ ผู้ให้คำนิยามกล่าวว่าการนิเทศภายในที่มีหลักการให้บุคลากรทุกคนร่วมกันรับผิดชอบเพื่อการนำสถานศึกษาไปสู่มาตรฐานการศึกษาร่วมกันการกำหนดวิธีการและระยะเวลาการนิเทศภายใน การควบคุมและส่งเสริมให้มีการดำเนินการนิเทศภายในอย่างสม่ำเสมอการร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

4.2 ทำให้เกิดความมั่นใจในมาตรฐานและมีผลลัพธ์ของสถานศึกษากำหนดไว้

5. ด้านการพัฒนา ใช้สื่อและเทคโนโลยี มีแนวทางการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมดังนี้

5.1 มีการพัฒนาตนเอง โดยการเข้าอบรม สัมมนา หรือกิจกรรมโครงการ ร่วมกับชุมชนและท้องถิ่น และการพัฒนาตนเองทางวิชาชีพ ทางความรู้และเทคนิคการสอน

5.2 ใช้สื่อในการเรียนการสอนและแนวทางการให้ความร่วมมือประเมินผลการพัฒนาของครู และครูต้องมีการพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลาเช่นการเข้าอบรมหาความรู้ใหม่ในด้านวิชาชีพของตนมีข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ

6. ด้านการพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งการเรียนรู้ มีแนวทางการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมดังนี้

6.1 ให้มีการบริการกิจกรรมที่หลากหลาย โดยมีการจัดขึ้นอย่างต่อเนื่องและหมุนเวียนไป

6.2 มีการให้ความรู้ข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัยโดยใช้เทคโนโลยีคมนาคม และสารสนเทศ (ICT) สอดคล้องกับ กมล ภูประเสริฐ ผู้ให้คำนิยามกล่าวว่าการบริหารระบบข้อมูลและสารสนเทศทางวิชาการได้แก่ การกำหนดข้อมูลและสารสนเทศทางวิชาการของงานบริหารทั้งหมด การกำหนดเวลาในการรวบรวมข้อมูลและสารสนเทศการควบคุมดูแลและส่งเสริมการจัดเก็บข้อมูลและสารสนเทศการนำข้อมูลและสารสนเทศไปใช้ประกอบการดำเนินงานอื่น ๆ

7. ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีแนวทางการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมดังนี้

7.1 มีการสอนอย่างเต็มความสามารถ เมื่อได้รับเป็นตัวแทนด้านงานวิชาการควรนำความรู้มาขยายผลต่อเนื่อง

7.2 มีการไปเข้าร่วมการอบรมการพัฒนาหลักสูตรครูและนำมาขยายผลให้เพื่อนครูรับทราบผลการอบรมนั้นเพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับงานวิจัยทางการศึกษา สอดคล้องกับ กมล ภูประเสริฐ ผู้ให้คำนิยามกล่าวว่าการส่งเสริมให้มีการวิจัยในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน การร่วมกันกำหนดประเด็นปัญหาที่เป็นข้อขัดข้องหรือข้อควรพัฒนาร่วมกันในสถานศึกษาการควบคุมดูแลและส่งเสริมการดำเนินการวิจัยที่ได้กำหนดไว้

8. ด้านการส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ มีแนวทางการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมดังนี้

8.1 มีการพัฒนาตนเองด้านความรู้เทคนิคการสอนที่หลากหลายในการใช้สื่อในการเรียนการสอนควบคู่ไปกับการรับฟังคำแนะนำของผู้บริหารสถานศึกษา

8.2 มีการพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลาและเผยแพร่ผลงานทางด้านวิชาการสู่ชุมชนร่วมกับผู้บริหารให้การสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาของชุมชนนั้น ๆ อย่างต่อเนื่องและมีแบบแผนผู้วิจัยได้นำเอาหลักธรรม พรหมวิหาร 4 มาประยุกต์ใช้กับหลักวิชาการได้เป็นแนวทางทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก คือ 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตร มีแนวทางการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมคือ มีทักษะและมีการพัฒนาวิชาชีพให้เกิดความรู้ใหม่ๆอยู่เสมอ 2) ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ มีแนวทางการบริหารงานแบบมี

ส่วนร่วมคือ ครูพัฒนาวิชาชีพ เพื่อเกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ ตามศักยภาพความเป็นครูอยู่เสมอ นำความรู้มาขยายผล ต่อ 3) ด้านการวัดผล และการประเมินผล มีแนวทางการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมคือ ให้ความสำคัญภาคแก่ครูทุกคน ประมวลผลในองค์กรโดยไม่กีดกันความคิดเห็น 4) ด้านการประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา มีแนวทางการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมคือ วางแผนการทำการกิจกรรมหรือปฏิบัติอย่างเป็นระบบตามมาตรฐานและให้มีผลลัพธ์ตามสถานศึกษากำหนดไว้ 5) ด้านการพัฒนา ใช้สื่อและเทคโนโลยี มีแนวทางการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมคือ มีการพัฒนาตนเอง โดยการเข้าอบรม สัมมนา หรือกิจกรรมโครงการ ร่วมกับชุมชนและท้องถิ่น 6) ด้านการพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งการเรียนรู้ มีแนวทางการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมคือ มีการบริการกิจกรรมที่หลากหลายให้ความรู้ข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัยโดยใช้เทคโนโลยีคมนาคม และสารสนเทศ (ICT) 7) ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีแนวทางการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมคือ เป็นตัวแทนด้านงานวิชาการควรนำความรู้มาขยายผลต่อการอบรมการพัฒนาหลักสูตรและนำมาประยุกต์ใช้กับงานวิจัยทางการศึกษา 8) ด้านการส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ มีแนวทางการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมคือ ใช้สื่อในการเรียนการสอนควบคู่ไปกับการรับฟังคำแนะนำของผู้บริหารสถานศึกษาและเผยแพร่ผลงานทางด้านวิชาการสู่ชุมชนร่วมกับผู้บริหารให้การสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาของชุมชนนั้น ๆ ส่งเสริมให้มีการดำเนินการประเมิน การสรุปผลและการเขียนรายงานประจำปี

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง “การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1” มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรส่งเสริมด้านการจัดทำหลักสูตรและวิเคราะห์โครงสร้างหลักสูตรตามเนื้อหา 8 กลุ่มสาระในแต่ ละรายวิชาตามให้มีความเหมาะสม ชัดเจนและผู้รับผิดชอบงานวิชาการต้องรู้หลักสามารถ วิเคราะห์ สภาพ ปัญหา จุดเน้น ได้ตรงประเด็นตามบริบทของสถานศึกษา

2. ข้อเสนอแนะในการนำไปปฏิบัติ

- 1) ผู้บริหารต้องเป็นผู้ยึดมั่นในหลักพุทธธรรม พรหมวิหาร 4 เป็นแนวทางในการบริหารงาน
- 2) ผู้บริหารต้องแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ กระตือรือร้น พัฒนาตนเองอยู่เสมอ เข้าใจบทบาทหน้าที่ของ ตนเองบริหารงานด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต ตรวจสอบได้เป็นผู้มีความรอบรู้ทางด้านการศึกษา พัฒนาสื่อ แหล่ง เรียนรู้นวัตกรรมเทคโนโลยีทางการศึกษา

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรนำไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาทั่วประเทศ อาจมีความแตกต่างกันไปตามบริบท จึงควรทำการวิจัยเพื่อศึกษา แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา ในเขตพื้นที่อื่น ๆ ด้วย
- 2) ควรทำการศึกษาวิจัยต่อไปโดยการติดตามผลของการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของ ผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1

องค์ความรู้ที่ได้รับ

การวิจัยเรื่อง “การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1” ทำให้ทราบถึงแนวทางการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยได้สรุปเป็นแผนภาพ ดังต่อไปนี้

หลักการดี มีกระบวนการ ก้าวผ่านการประเมินผล มากล้นคุณภาพภายใน ประยุกต์ใช้สื่อเทคโนโลยี ไอซีที เสริมแหล่งเรียนรู้ มุ่งสู่การวิจัย เผยแพร่ไปสู่ชุมชน

ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา (หลักการดี) มีทักษะและมีการพัฒนาวิชาชีพให้เกิดความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ

ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ (มีกระบวนการ) พัฒนาวิชาชีพ เพื่อเกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ ตามศักยภาพความเป็นครูอยู่เสมอนำความรู้มาขยายผลต่อ

ด้านการวัดผล และการประเมินผล (ก้าวผ่านการประเมินผล) ให้ความเสมอภาคแก่ครูทุกคน ประมวลผลในองค์กรโดยไม่กีดกันความคิดเห็น

ด้านการประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา (มากล้นคุณภาพภายใน)

วางแผนการทำกิจกรรมหรือปฏิบัติอย่างเป็นระบบตามมาตรฐานและให้มีผลลัพธ์ตามสถานศึกษากำหนดไว้

ด้านการพัฒนา ใช้สื่อและเทคโนโลยี (ประยุกต์ใช้สื่อเทคโนโลยี) การพัฒนาตนเอง โดยการเข้าอบรม สัมมนา หรือกิจกรรมโครงการ ร่วมกับชุมชนและท้องถิ่น

ด้านการพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งการเรียนรู้ (ไอ ซีที เสริมแหล่งเรียนรู้) การบริการกิจกรรมที่หลากหลายให้ความรู้ข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัยโดยใช้เทคโนโลยีคมนาคม และสารสนเทศ (ICT)

ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา (มุ่งสู่การวิจัย) คือ เป็นตัวแทนด้านงานวิชาการควรนำความรู้มาขยายผลต่อร่วมการอบรมการพัฒนาหลักสูตรและนำมาประยุกต์ใช้กับงานวิจัยทางการศึกษา

ด้านการส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ (เผยแพร่ไปสู่ชุมชน) เผยแพร่ผลงานทางด้านวิชาการสู่ชุมชนร่วมกับผู้บริหารให้การสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาของชุมชนนั้น ๆ ส่งเสริมให้มีการดำเนินการประเมิน การสรุปผลและการเขียนรายงานประจำปี

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ, (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545. กรุงเทพมหานคร : ศุภสภา.
- ธนสาร บัลลังภ์มา, (2552). คู่มือการบริหารโรงเรียนสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตาม พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ. พิมพ์ครั้งที่ 2. นครสวรรค์ : ริมปิงการพิมพ์.
- อภิชาติ ศรีสารคาม, (2554). การศึกษาแนวทางการพัฒนาการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการศึกษาของครู ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3. วิทยานิพนธ์. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.